

אין אדם שחי בלי
לתת כוח למשהו. אם
אינני בוחר במודע במה
להאמין ולמי להקשיב,
הפחד נעשה המלך שלי.
לפעמים זה הכעס, הצורך באישור, הרצון להיות מושלם, ההימנעות
או מצב הרוח של אדם אחר.

על זה נאמר: יש בְּחִינַת עֶבֶד. יש מצבים שבהם האדם צריך לעשות
את הדבר הנכון גם כשאין לו חשק, גם כשהוא אינו מבין הכול וגם
כשאיש אינו מוחא לו כפיים. אין הכוונה להיות אדם נרמס וחסר דעה,
אלא לא להיות עבד לכל תחושה חולפת.

ומצד שני נאמר שהיהודי נברא כדי שתהיה לו מְמִשְׁלָה עַל
הַמְּלָאָכִים. הוא אינו אמור להיות אדם שכל פחד וכל דחף מנהלים
אותו; הוא יכול לעצור, לחשוב, לבחור ולפעול מתוך אמת.

האם עבודת ה' פירושה להיות עבד? - לא. השאלה אינה אם אהיה
עבד או בן־חורין, אלא למי אהיה עבד: לפחד שמכווץ אותי, לאדם
ששולט בי ולדחף שסוחף אותי - או לאמת שתשחרר אותי מכל
אלה?

המלכת ה' אינה מחלישה את האדם. היא מחזירה לו את החירות:
מדיחה את המלכים השקריים מכס המלכות ומחזירה את הכיסא
למקום הנכון.

ואז, כשנפגשים עם החיים עצמם, מתברר שהמלכים
האלה אינם נמצאים אישם. הם יושבים בתוך הפחד,
בתוך הגוף ובתוך הקשרים שלנו.

המלכות יורדת אל החיים

הפחד שלא יהיה מספיק כסף

הפחד יכול לומר: "הילדים עדיין קטנים? זה לא
משנה. אני חייב כבר לעבוד, לא רק לבנות אסטרטגיה
אלא כבר להכניס כסף, ולא לישון בלילות, ולהחזיק
הכול ולהוכיח שהכול תלוי בך".

המלכת ה' אינה אומרת שלא תעשה השתדלות. היא
אומרת שהפחד לא יהיה המלך שלך. אתה יכול לעבוד,
אך גם לקבוע שעות, להשאיר מקום למנוחה, לבקש עזרה ולא לקבל
החלטות מתוך בהלה.

המלכת ה' במקרה הזה, היא, בסך הכל - להסכים לנשום!!

החיים לצד בן זוג שתלטן

כל השנה הכעס של בן הזוג הוא המלך. אם הוא כועס - האדם
שמולו מתנצל; אם הוא שותק - הוא נבהל; אם הוא דורש - הוא
מציית. ואם הוא אומר לו "אל תבכה", הוא מתחיל לחשוב שאסור
לו להרגיש.

בראש השנה הוא חוזר לשאלה: מי באמת המלך כאן?

ההתמודדות עדיין קיימת, אבל הוא אינו חייב להשתחוות לכל מצב
רוח של בן הזוג. הפחד מהתגובה שלו אינו המלך. הוא יכול לומר אמת
ולהציב גבול - בלי לתקוף, אך גם בלי למחוק את עצמו.

הקב"ה לא ביקש מאדם להיעלם כדי שמישהו אחר
יהיה רגוע.

אדם שפועל מתוך דחף

ויש פעמים שהמלך אינו הפחד, אלא הדחף עצמו.
באותו רגע הדחף הוא המלך: "בא לי - אני עושה". כך
אדם יכול לטוס בלי לשאול, לקבל החלטה שמשפיעה
על אחרים ולהבין רק אחר כך את המחיר.

המלכת ה' פירושה לעצור ולומר:
הרצון שלי חשוב, אבל הוא אינו מלך.
ואז לשאול את מי שנפגע, לבדוק
את האחריות ולנסות לתקן. הוא
אינו עבד של כל דחף; הוא יכול

עלון מס' 148 ראש השנה תשפ"ז חזרה להתבונן

מאמרי התבוננות והתחברות בעבודת הנפש והנשמה

מי יושב על כס המלכות של החיים שלי?

אחת האטרקציות הכי מצחיקות שזכו לה האזרחים, למודי האזעקות
והעצבים שבארצנו הקדושה, הייתה ללא ספק טקס הגשת הרשימות
לוועדת הבחירות השבוע.

עברתי על הרשימות ומצאתי בהן שלוש קטגוריות: השלישית -
אלה שבחרו אותיות משוגעות, שאי אפשר להגותן על פי כללי לשון
הקודש, ואפילו לא על פי העברית המודרנית: פם, דצ, פפף ועוד;
השנייה - אלה שרוצים לשלוט במדינה; והראשונה - מפלגות
שכלל אינן רוצות להשליט דעה, אלא רק להינצל משיני הזאבים
ולקיים את החלטת גדולי ומאורי הדור.

הפעם הפדיחה הייתה גדולה מאוד, כאשר אחד
מראשי המפלגות מקטגוריה ג' הופיע בכתר גבוה
ובגלימה. אילו הייתי בקבוצה ב', הייתי מתבייש להגיש
רשימה, בידועי שאנשים בוחנים אותי: האם אני
המשוגע מזן ג', או השפוי איכשהו, מזן ב'.

איזה נס שאני מזן א' - לא להגיש רשימה, אלא לקבל
רשימה מהרבנית; לא של מועמדים, אלא של מה שאני
צריך לקנות באושר עד...

כשהמלך נראה מוזר...

למה בעצם הרצון להיות מלך נראה כיום מוזר - ואף
גובל בשיגעון?

פעם לא תמיד אהבו את המלכים, אבל האמינו שמלך
הוא דבר הכרחי: השופט, המצביא והמגן - זה שמחזיק את המדינה.
אם אין מלך - הכול עלול להתפרק.

לפני כמה מאות שנים החל להיסדק האמון הזה. אנשים התחילו
לומר: לא המלך הוא מקור הסמכות, אלא החוק והעם. המלוכה
נעשתה אגדה.

ואז אנחנו ניגשים לראש השנה, ושואגים בתפילה: הַמֶּלֶךְ!

המלך הקדוש, מלך המשפט - כתר, גלימה, טקסים של מלכים. מה
זה קשור אלינו? כשבתוך תוכנו אנחנו בזים למלוכה ומסובבים את
האצבע על הרקה לכל מי שנפלט לו דמיון מלכותי.

אז נכון: כשאומרים בראש השנה "המלכת ה'", זה עלול להישמע
מנותק מן החיים. כתר, גלימה, טקסים של מלכים. מה זה קשור
אלינו? הרי בעולם שלנו מלך כבר אינו מנהל את המדינה. הוא
בעיקר סמל.

אז אנחנו חייבים להבין מחדש
אנחנו רוצים בראש השנה להמליך, ולמה.

בראש השנה אינני מבקש להלביש לה'
כתר עם נצנצים. אני מבקש לברר מי
מנהל את החיים שלי.

מי קובע לי אם מותר לי לנוח? מי
מחליט אם מותר לי לבכות, לדבר,
להציב גבול או לבקש עזרה? מי
מקבל את המילה האחרונה - האמת
או הפחד? הרצון או הדחף? הקב"ה או
האדם שמולי?

לבחור את המעשה הבא.

תלמיד חכם, בעל מידות נאצלות, צדיק, רחום ובעל חסד

ומה קורה לאדם שאין לו בעיה של חולשה, אלא דווקא של גדלות?

נו אצל אחד כזה המלכת ה' איננה הכוונה דווקא לחפש פגמים לא רלוונטים. הטוב שבו אמיתי.

אבל דווקא בגלל הגדלות, כל העולם עלול להישען עליו, ואז מתגלה שגם התורה שלו, הרחמים שלו והיכולת שלו לעזור – נמסרו בידו כמתנות וכפיקדון. הוא שליח, אך אינו המקור; הוא פועל בעולם, אך אינו המושיע.

הוא יכול לעזור לאדם שבור ולהדריך אותו, אך חייו של אותו אדם אינם עוברים לרשותו. הוא יכול ללמד ולהשפיע, אך שינוי של התלמיד אינו נתון בידיו. גם נשיאת עול הציבור אינה אומרת שהכול תלוי בו.

אצלו, "יש בְּחִינַת עֶבֶד" מקבל משמעות עמוקה: היכולת להיות עבד גם בתוך הגדלות, ולעשות לא רק את המעשים הגדולים שהוא מסוגל להם, אלא גם את רצון ה' הפשוט שמזדמן לפניו.

לפעמים למסור שיעור, לפעמים להקשיב לאשתו, לפעמים להציל אדם – ולפעמים להכיר שאין בידו להציל אותו, לנוח, להציב גבול ולהודות: "איני יודע".

ומצד שני, דווקא מפני שהוא גדול, יש בו "מְמִשְׁלָה עַל הַמְּלָאכִים". גדולתו אינה מחייבת אותו להיות המושיע של כולם, ואף לא שכל אדם יהיה תלוי בו. גם לה' יש מקום לפעול, והוא יכול לעשות את שלו בנאמנות – ואת התוצאה להניח בידי שמים.

להחזיר את הכסא למקום הנכון

וזה אולי כל הסוד של ראש השנה: הוא אינו מבטיח שהחיים יהיו מיד בלי צלקות ובלי מצוקות. הוא מציל את האדם מכך שהצלקת תהיה המלך שלו.

הכאב והפחד עדיין קיימים, אך אינם המלכים. הקשר עדיין מורכב, אך האדם שמולו אינו מקבל את כס המלכות; הדחף מופיע, אך אינו מצווה עליו.

לכן השאלה של ראש השנה חוזרת: מי המלך עכשיו? מי מנהל את המחשבה הזאת? מי מחליט על הצעד הבא?

זו המלכת ה' בחיים: להחזיר את הכיסא למקום הנכון, ומתוך כך לעשות את הצעד הנכון.

ומכאן אפשר לגשת לתפילה לא כטקס רחוק של מלך עם כתר, אלא כבקשה שהסדר הזה יחזור אל הלב, אל הבית, אל הקשרים ואל העולם:

מְלוֹךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּכַבֹּדְךָ: ריבוננו של עולם, איננו מבקשים ממך כתר כדי שתהיה משהו יותר ממה שאתה. אתה לא חסר כבוד ולא מחכה שנבוא להמליך אותך. אנו מבקשים: אל תיתן לפחד, לתאוה, לכעס, לבושה, לפצע או לדעתו של אדם אחר – למשוך בתוכנו. מלוך אתה, כדי שנוכל להיות בני חורין.

וְהִנָּשָׂא עַל כָּל הָאָרֶץ בִּיקְרָךְ: הראה את היקר שנתת לכל אדם. שלא יידרס מפני מי שצועק או מתיימר להיות קדוש יותר. הראה שגם לנשבר יש כבוד, וגם למתבלבל יש מקום לדבר; הראה את מלכותך באמת שמשחררת.

וְהוֹפֵעַ בְּהֵדָר גָּאוֹן עֶזְךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל אֶרְצְךָ: הופע נא בתוך החיים האמיתיים: בבית שיש בו מתח, בלב שלמד לפחד, באב שחי רק כדי לשרוד ובאימא שכבר אינה יודעת מה היא רוצה. הופע שם באור רך, שיחזיר לנו את הקול הפנימי שלנו, כדי שנוכל לבכות לפניך בלי להתבייש ולחזור לבקש חיים.

וַיַּדַּע כָּל פֶּעֹל כִּי אַתָּה פֹּעֵלָתוֹ. תן לנו לדעת שלא נולדנו לטעות.

גם אם נפגענו, התקלקלנו או התרחקנו מעצמנו – אתה עשית אותנו, ואין בנו נשמה שאתה מוותר עליה; אתה פעלתו, ואינך מוותר על פעולותיך. אתה לא מסכים עם המקטרגים, המלאכיים ואף האנושיים, האומרים: פעלת שלא בצדק, פעלת לא נכון. אתה מתנגד לכך; אתה ידעת אחרית מראשית, ועל דעת כן פעלת את כל זאת. תן לנו להרגיש שאתה רואה אותנו גם לפני שאנחנו מסתדרים.

וַיְבִין כָּל יִצְחָר כִּי אַתָּה יִצְרָתוֹ תן לנו להבין שאיננו צריכים להפסיק להיות מי שבראת אותנו כדי להיות ראויים לאהבה. איננו צריכים להיות מושלמים כדי להתקרב אליך. תן לנו לחזור אליך, כפי שאנחנו – עייפים, מבוהלים, פצועים ומקוּוּים.

וַיֹּאמֶר כָּל אִשְׁר נִשְׁמָה בְּאֶפֶס: ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה, קול לנשמות שנחנקו: למי ששתק, למי שהתרגל לחייך כשבפנים הוא בוכה, ולמי שאין לו מילים להתפלל.

תן לו לנשום לפניך, ותן לנשימה להיות תפילה. וכאשר יֵצֵא מִמֶּנּוּ הַקּוֹל, אל יצטרך לצעוק: "תראו אותי"; שיוכל רק לומר: "אבא שבשמים – אני כאן".

ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אתה המלך. לא הפחד שמצווה להסתיר, לא הפצע שמכריח לרצות, ולא הכבוד שמכריח להוכיח שאנחנו שווים. מלכותך מגיעה אל הכול: אל הכאב בגוף, הפחד מפרנסה, הבדידות, המתח בבית והדמעה שבאה בלי התרעה.

ריבוננו של עולם, מְלוֹךְ עָלֵי – וְהַחַיִּים אֵלֵי.

תרי"ג עצבות

בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זָכוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ, וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לָהּ (ויקרא כ"ג, כ"ד-כ"ה).

מן הפסוקים הללו אנו למדים על כמה מצוות ועניינים הנוגעים בראש השנה – שניים מן התורה ושניים מדברי חכמים.

מדאורייתא: א. לקדש את יום ראש השנה, לשבות בו ממלאכה לעשותו יום חג, ככל חגי ומועדי התורה. ולהקריב בו קרבנות מיוחדים ב. לתקוע בשופר ביום ראש השנה, כדי לעורר אותנו ולהעלות את זיכרוננו לפני ה' יתברך.

מדרבנן: א. כאשר ראש השנה חל בשבת, כמו השנה, אין תוקעים בשופר, אלא מזכירים את עניין תקיעת השופר בתפילה. ב. אמרו חז"ל: "אמרו לפני בראש השנה מלכויות, זיכרונות ושופרות: מלכויות – כדי שתמליכוני עליכם; זיכרונות – כדי שיעלה זיכרונכם לפניי לטובה; ובמה? בשופר" (ראש השנה טז).

אנחנו מאוד רוצים ימים שבהם חוגגים, אוכלים, שותים ושמחים; וימים שבהם נעשים רציניים יותר, מתעוררים למחויבות, מקבלים החלטות ומקבלים על עצמנו קבלות.

העירוב בין שתי התנועות הללו עלול לבלבל אותנו. אבל התורה רוצה דווקא את זה: לחגוג מתוך קבלת עול; לעשות יום טוב מתוך זיכרון קול השופר – ובשנה זו, מתוך הזכרתו; לסמוך על השופר שהוא ממתק דינים, ולהסכים לוותר, לכבוד ה', על תקיעת השופר בראש השנה שחל בשבת.

ועיקר העיקרים: להיצמד לפסוקים הפשוטים של התורה, הנביאים והכתובים, המדברים בשפה הכנה, הישירה והפשוטה ביותר על האהבה והגעגוע שבין כנסת ישראל לדודה – כמה כנסת ישראל אוהבת את דודה ומתגעגעת אליו, וכמה הדוד אוהב את כנסת ישראל ומתגעגע אליה.

